



Skolan ska tillbaka till grunderna:

# Trygghet, studiero och möjligheter



Rapport från Liberalernas skolpolitiska arbetsgrupp

# Skolan ska tillbaka till grunderna

Kunskap är grunden för frihet. Utbildning ger människor verktygen att tänka självständigt, göra genomtänkta livsval och göra klassresor. En välfungerande skola är därför den viktigaste investeringen Sverige kan göra. Den höjer och håller ihop det svenska samhället.

Den skola vi har idag blir det samhälle vi får imorgon. Om skolan inte fungerar betyder det en framtid med lägre tillväxt, färre svenska vetenskapliga upptäckter, färre företagare, för få som arbetar i välfärden och fler barn som lockas in i kriminalitet. Om skolan däremot fungerar som den ska kommer Sverige stå rustat för framtiden och fler människor kommer få möjligheten att välja sin egen väg i livet, oavsett bakgrund.

Det finns delar av skolan som fungerar bra – men mycket kan bli bättre. Den misslyckade kommunaliseringen innebar att statlig regelstyrning ersattes av decentraliserad målstyrning, vilket öppnade upp för effektiviseringar i form av besparingar och sänkta ambitioner. Friskolereformen kom till utan att det fanns några statliga regler för vad en skola faktiskt är – vilket har lett till att oseriösa friskoleägare kunnat göra vinst på bekostnad av barnens utbildning. Samtidigt har en konstruktivistisk kunskapssyn dominerat i skolan, något som reducerat lärarens roll till mentor och coach.

Liberalerna har i regeringen därför inlett den mest ambitiösa reformagendan för skolan någonsin. Det handlar först och främst om att återreglera svensk skola – så att varje skola har allt det där som tidigare var självklart. Det handlar bland annat om en helrenovering av friskolesystemet, stärkt statlig styrning över finansieringen och att se till att undervisning och läroplaner är förankrade i vetenskap om hur barn lär sig bäst. Det handlar om att lärare alltid har stöd att ingripa, fler små undervisningsgrupper och fler speciallärare för barn som behöver stöd. Riktiga böcker ersätter skärmar. Krav på skolbibliotek för alla elever. Reglerad undervisningstid och tid till för- och efterarbete för lärare.

Men mer behöver göras för att ta skolan tillbaka till grunderna. Skolan är den sista lägerelden och behöver brinna ännu starkare.

Den svenska skolan kan inte vara en experimentverkstad för ideologiska trender eller kortsiktiga vinstintressen. Den måste åter bli en stark kraft – byggd på kunskap, bildning och ordning – som skapar möjligheter, frihet och framtidstro. Det är dags att vi återigen behandlar skolan som den viktiga samhällsbärande institution den är. Därför krävs nu en politik som förändrar skolans organisering och garanterar trygghet och studiero i klassrummet. Liberalerna är och förblir Sveriges skolparti – och vi kommer alltid att kämpa för en skola där alla barn får det som är deras rätt: en utbildning av hög kvalitet.

Liberalernas skolpolitiska arbetsgrupp lägger nu fram två rapporter – en om skolans organisering och en om trygghet, studiero och möjligheter. För att skolan ska gå tillbaka till grunderna.



# Introduktion

Som Sveriges skolparti har Liberalerna uppgiften att återupprätta skolan som en trygg plats för lärande – som en fristad från en stormig omvärld. Arbetsmiljön i klassrummet och i skolan i bredare bemärkelse spelar en viktig roll för barns inläring. Det behövs lugn och ro i klassrummet för att elever ska kunna lära sig. Elever som oroar sig över att bli trakasserade i skolan kan inte fokusera på lektionen eller koppla av på rasten. Lärare som har undermåliga förutsättningar och arbetsmiljö stannar inte kvar i yrket.

Skolan är inte ansvarig för allt, men en välfungerande skola håller ihop Sverige. En förutsättning för att vi ska kunna nå dit är att staten tar ett kliv framåt så att skolan fungerar bättre i hela landet.

## En otrygg och stökig arbetsmiljö för lärare och elever

Trygghet och studiero är avgörande för att elever ska lyckas nå kunskapsmålen och för att lärare ska kunna fokusera på det de är bäst på: att lära ut. Men svenska klassrum är alltför sällan rofyllda platser idag. Enligt den senaste PISA-undersökningen är Sverige ett av de sämsta länderna i Europa i fråga om klassrumsdisciplin.<sup>1</sup>

Var femte elev i årskurs 8 känner inte en grundläggande trygghet i skolan.<sup>2</sup> Till detta ska läggas att data från Socialstyrelsen visar att andelen barn i åldern 10-17 år som vårdats för någon psykiatrisk diagnos, till exempel ångest och depression, har ökat med hundra procent mellan 2006 och 2018.<sup>3</sup> Allt fler elever lider av psykosomatiska besvär och för många av dem har skolan blivit en otrygg plats som man med klumpen i magen går till varje morgon.<sup>4</sup> I vissa fall kommer man inte alls. När skolor är handlingsförlamade och visar tolerans mot stökigt beteende leder det oundvikligen till sämre kunskapsresultat och sämre mående för de elever som drabbas.

Även många lärare utsätts för stor psykisk påfrestning och upplever besvär på grund av sitt arbete. I Arbetsmiljöverkets rangordning är lärarna en av de grupper där störst andel rapporterar arbetsrelaterade besvär.<sup>5</sup> Sjukskrivning på grund av psykiatriska besvär är vanligare bland lärare än i andra yrkesgrupper, och nästan hälften av lärare uppger att de överväger att lämna yrket.<sup>6</sup>

---

1 Regeringen:se (2024): [Sverige sämst i Europa på klassrumsdisciplin visar siffror från OECD](#)

2 Skolinspektionens skolenkät 2024: [Trygghet och studiero](#)

3 Socialstyrelsen: [Inrapporterade depressioner och ångestsyndrom bland barn och unga vuxna – utvecklingen till och med 2018](#)

4 Statistiska centralbyrån: [Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige – statistisk lägesbild 2019](#). I rapporten framkommer att mobbningen ökar och fler mår dåligt i skolan.

5 Arbetsmiljöverket (rapport 2023:02): [Arbetsorsakade besvär 2022](#)

6 Vi Lärare (2021): [Psykisk ohälsa vanligare bakom lärares sjukskrivningar](#)



Lärare hånas och utsätts för våld i allt högre utsträckning på sina arbetsplatser, ofta av elever med stort våldskapital. Lärare kan få höra glåpord och svordomar.<sup>7</sup> Många lärare vittnar också om att politiker, huvudmän och skolledningar inte skyddar och backar upp dem i tillräcklig utsträckning.

Samtidigt har lärarna att hantera en utbredd kundmentalitet bland föräldrar och elever. Skolsystemet, med marknadstänk och ett överdrivet starkt rättighetsperspektiv, skapar denna situation. En rapport från Sveriges lärare visar exempelvis att sex av tio lärare upplever att den egna skolhuvudmannen ser eleverna som kunder.<sup>8</sup>

Lärarens auktoritet och yrkeskunnande blir sekundära i förhållande till elevers önskemål och föräldrars preferenser. I förlängningen har detta, tillsammans med den konstruktivistiska kunskapssynen, bidragit till att lärarens roll har gått från att vara en auktoritet i klassrummet till att ses som en serviceinriktad coach.<sup>9</sup>

Det förekommer även fall där en lärares tillrättavisning av en elev har lett till att föräldern anmält läraren för kränkande behandling. Varannan lärare uppger för Sveriges lärare att de undvikit att ingripa i en stökig situation av rädsla för att bli anmälda.<sup>10</sup>

Liberalerna har i regeringen inlett ett långsiktigt arbete att återupprätta ordningen och studieron i skolan. För att ta några exempel: Rektorer och lärare kommer att få starkare förutsättningar enligt skollagen att upprätthålla ordning, och alla skolor ska framöver ha skolregler med en plan för konsekvenser vid regelöverträdelser. Skolan görs också mobilfri. En ny lärarutbildning håller på att tas fram som förbereder framtidens lärare för den faktiska klassrumssituationen – samtidigt som styrdokumentet blir tydligare med att det är läraren som bestämmer över och leder undervisningen. Därtill har arbetet med att reglera lärarnas undervisningstid och tid till för- och efterarbete inletts för att förbättra lärarnas arbetsmiljö. Men mer behöver göras.

1. **Ingen lärare ska behöva tolerera könsord och svordomar.** Verbala kränkningar och övergrepp ska behandlas med nolltolerans. Återkommande språkliga aggressioner ska vara skäl för omplacering av eleven till en mindre klass/hjälpklass.
2. **Avskaffa elevinflytandet över undervisningen helt.** Elever ska kunna komma med synpunkter på exempelvis skolmaten, men lärare ska bestämma över undervisningen och detta bör regleras tydligare i lag.
3. **Varje skola ska ha trygghetsteam.** Trygghetsteamet ska avlasta lärarna och arbeta trygghetsskapande på skolan.

---

7 Dagens Samhälle (2024): [Fler anmälningar om våld i skolan – ”Lärare kan få höra att de ska skjutas”](#)

8 Sveriges Lärares rapport (2023): [Den skadliga konkurrensen – så slår kundorienteringen mot skolan](#)

9 Henrekson & Wennström (2021): *Dumbing Down – the crisis of quality and equity in a once great school system and how to reverse the trend*. Palgrave Macmillan

10 DN Debatt (2019): [Anmälningshysteri får varannan lärare att inte ingripa mot stöket](#)



# Skolan ska sätta gränser – och vara en frizon från brott

Svensk skola har blivit en vanlig brottsplats. Enligt Brottsförebyggande rådet uppger cirka hälften av eleverna i högstadiet att de utsatts för brott – och själva begått brott.<sup>11</sup>

Skolan är inte skonad från den negativa samhällsutvecklingen. Det grova våldet och de urspårade gängkonflikterna sipprar in i korridorer och klassrum, och skolan har i allt högre grad blivit en jaktmark för gängens rekryterare.<sup>12</sup> Inför denna problematik har skolan stått kraftlös – det har till och med saknats möjlighet att göra ordentliga bakgrundskontroller av personal. Skolan har även stora trygghetsproblem. Allt fler barn blir hotade, mobbade och känner sig otrygga i skolan. De senaste tio åren har anmälningarna om hot och våld i skolan ökat med 150 procent.<sup>13</sup>

Forskningen visar att elever som klarar skolan löper mindre risk att begå brott.<sup>14</sup> Skolan kan också bidra med att eleverna utvecklar en stark känsla av rätt och fel såväl som att träna självkontroll. Barn som testar gränserna för vad som är acceptabelt beteende börjar ofta i ung ålder, och här har vuxna en chans att tillrättvisa och visa vad som är rätt och fel. Istället har skolsystemets brister bidragit till att lågaffektivt bemötande och en alldeles för tillåtande attityd mot ordningsstörningar har slagit rot.

Liberalerna har i regeringen vidtagit flera åtgärder för att öka säkerheten och tryggheten i våra skolor. Det handlar bland annat om krav på skolor att hålla obehöriga ute, att skolpersonal får mer befogenheter och att alla brott som huvudregel ska polisanmälas. Här lägger vi fram ytterligare förslag för att fortsätta arbetet.

4. **Inför gottgörande påföljder.** Elever ska kunna åläggas att arbeta i skolköket, hjälpa till med lokalvården eller städa skolgården som en typ av disciplinär åtgärd. Dagens disciplinära åtgärder, till exempel kvarsittning och utvisning ur klassrummet, behöver kompletteras med påföljder som syftar till att gottgöra och hjälpa till i skolan. Eleverna behöver lära sig om rättvisa och att man ska gottgöra när man gjort fel. Syftet är att ge lärare en större verktygslåda.
5. **Låt socialtjänsten omplacera elever – avskaffa det fria skolvalet för elever med beteendeproblem.** Idag har socialtjänsten ansvar för omhändertagna barns skolgång. Det finns dock elever som är föremål för socialtjänstens frivilliga åtgärder eller som har stora sociala problem som identifierats av skolan. Då bör socialtjänsten kunna omplacera elever mot bakgrund av barnets bästa. Socialtjänsten ska kunna placera elever på både kommunala och fristående skolor, till skillnad från idag.

<sup>11</sup> Brottsförebyggande rådets rapport 2024:10: [Skolundersökningen om brott 2023 – Om utsatthet för och delaktighet i brott](#)

<sup>12</sup> Expressen (2022): [Larmen från lärare – gängbarn anmäls inte](#)

<sup>13</sup> Arbetsmiljöverkets rapport (2024): [Hot och våld mot lärare, andra yrkesgrupper och elever inom skolväsendet](#)

<sup>14</sup> Skolverket (rapport 2023:10): [Skolans roll i det brottsförebyggande arbetet](#)



# Inkluderingen har gått för långt

Socialdemokraterna lade ner speciallärarutbildningen under början av 1990-talet.<sup>15</sup> Det ansågs som elakt och odemokratiskt att peka ut vissa elever med särskilda behov och ge dem särskild undervisning. Inkludering och individualiserad undervisning i helgrupp skulle istället bli normen.

Ansvar för att kompensera för elevers olika förutsättningar och behov har sedan dess helt överlåtits till klassläraren, som förväntas anpassa och individualisera undervisningen efter varje enskild elev. Samtidigt har de specialpedagogiska insatserna allt mer fått en rådgivande karaktär.

Konsekvenserna har blivit förödande. Lärare har ett helt omöjligt uppdrag samtidigt som eleverna förvägras relevanta stödinsatser. Att exempelvis elever med lässvårigheter förvägras möjligheten till intensivträning med en erfaren lärare eller speciallärare, utan i stället får som anpassning att lyssna på texter ("lyssneläsning") är ett stort svek.

En viktig orsak till att klassrummen är så stökiga är att alla elever, oavsett behov, diagnoser, spring i benen eller förkunskaper ska sitta i samma klassrum. Den alltför långtgående inkluderingen har i själva verket lett till exkludering av de barn som har behov av stödinsatser, samtidigt som arbetssituationen för lärarna har blivit orimlig. Det är inte heller rimligt att barn som stökar tillåts förstöra arbetsmiljön och undervisningen för de andra barnen i klassrummet.

Sverige är idag ett av de länder i världen som har störst andel elever i samma klassrum, oavsett kunskapsnivå. Endast en bråkdel av eleverna får hjälp i en mindre eller särskild undervisningsgrupp, skild från den ordinarie klassen.<sup>16</sup> Detta kan jämföras med Finland, där en fjärdedel av alla elever i grundskolan får intensivt och särskilt stöd.<sup>17</sup>

Liberalerna i regeringen har satsat på skolsociala team och fler särskilda undervisningsgrupper, så att elever får det stöd de har rätt till tidigare. Liberalerna har tillfört betydande satsningar på personalförstärkningar och öronmärkt tillskott till läraravlastande personal som främjar studieron, exempelvis socialpedagoger. Vi har inlett ett arbete med att skrota kravet på extra anpassningar och förändra stödsystemet i grunden. Vi arbetar för att ovetenskapliga lärmeter som "lyssneläsning" ska fasas ut ur skolans värld. Elevhälsan görs om så att elever kan få stöd i tid.

- 6. Reglera nya mindre klasser.** Reglera i lagstiftning vilka typer av "mindre klasser" som ska finnas på varje skola – från mindre undervisningsgrupper, där elever som har svårt med exempelvis matematik kan gå, till hjälpklasser för elever med beteendeproblematik.

---

<sup>15</sup> Utredningen för att granska speciallärarutbildningen tillsattes 1986 och proposition 1988/89:4 om skolans utveckling och styrning låg till grund för att speciallärarexamen upphörde.

<sup>16</sup> Vi Lärare (2024): [Inkluderingshaveriet: "Det är dags att tänka om"](#)

<sup>17</sup> Vi Lärare (2024): [Finska modellen: Här får var fjärde elev särskilt stöd](#)



7. **Fler mindre undervisningsgrupper utifrån behov.** Undervisningen bör i högre grad grupperas så att elever i större behov av stöd kan få det och elever i behov av mer avancerade uppgifter kan få det, till exempel genom att fler får stöd i särskilda undervisningsgrupper och fler spetsutbildningar.
8. **Ge rektorer tydligare befogenheter att besluta om att elever ska gå om en klass.** Att släppa vidare elever till nästa årskurs trots bristfälliga grundkunskaper är en björntjänst och löser inte något på sikt. Det är bättre att få ett extra läsår i tidig ålder än att kräva av en elev som redan har kunskapsbrister att den både ska hämta in sina årskullskamraters försprång och samtidigt lära sig nytt tillsammans med dem. Rektor bör även få större möjligheter att fatta beslut om att elever ska gå om på grund av mognadsnivå. Beslutet ska inte kunna överklagas. Det ska även finnas större möjligheter för rektor att besluta om att elever ska hoppa över en klass. Rektor ska även ha möjlighet att förlänga skolplikten till helger, lov och kvällar för de elever som är i behov av det.

## Förskolan är avgörande för sammanhållning och tidiga insatser

Undersökningar visar att tidiga insatser, helst redan i förskolan, är effektiva för att tidigt fånga upp barn som riskerar att hamna efter.<sup>18</sup> Den allmänna och avgiftsfria förskolan samt maxtaxan gör att Sverige har en hög inskrivningsgrad i förskolan. Men barn i utanförskapsområden och med svaga socioekonomiska förutsättningar har fortsatt lägre deltagande. Det försvårar integrationen och gör också barn som lever i en hederskontext sårbara.

Förskolan ska ge en bra start i livet för alla barn och lägga grunden för en bra skolgång. Det ställer krav på att förskolan har fokus på grundläggande färdigheter, följer upp barns språkkunskaper och att den har förutsättningar att sätta in tidigt stöd.

Liberalerna har i regering arbetat för att öka inskrivningsgraden i förskolan. Förskolans läroplan har ändrats så att förskolan i huvudsak ska vara skärmfri och istället främja läsning, språkutveckling och rörelse. Vi går vidare med förslag om obligatorisk språkförskola, så att fler barn lär sig svenska och får chansen att bryta utanförskap, och arbetar för en reglering av barngruppernas storlek och personaltätheten. Vid sidan av detta har vi även växlat upp arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Förskolan har en unik möjlighet att främja barns hälsa och välmående senare i livet och förmedla goda värden och gemenskap redan i ung ålder.

9. **Inrätta en ny social stödfunktion i förskolan – barnhälsan.** Barnhälsan ska aktivt arbeta med att identifiera till exempel normbrytande beteende eller språksvårigheter hos barn i

---

<sup>18</sup> Barnombudsmannens rapport (2023): ["Jag hade vitt hjärta" – Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet](#)



förskolan och ha ett nära samarbete med socialtjänsten. Barnhälsan ska inte ersätta BVC, utan ha en mer social funktion och knyta ihop olika delar av samhället. Samarbetet mellan förskolan, BVC och skolan måste stärkas och informationsdelningen fungera bättre. Alla förskolor ska informera skolan om barnets situation vid övergångar.

10. **Obligatorisk förskola och fler garanterade timmar.** Förskolan är en av de viktigaste institutionerna för att barn ska få en bra start i livet – samtidigt som de barn som inte går i förskola är de barn som behöver det som mest. Förskolan bör på sikt göras obligatorisk för alla barn från och med tre års ålder och minimikravet på 15 timmars förskola i veckan bör justeras upp.
11. **Mer svenska i förskolan.** Screening av barns ordförråd behöver göras redan i förskolan och sedan följas upp med riktade insatser. Liberalerna vill även att läsningens roll på förskolan ska stärkas. Därför vill vi införa ett mål om minst 100 timmar högläsning per år i förskolans styrdokument.

## Föräldraansvaret brister

Undersökningar från Brottsförebyggande rådet visar att en av tio elever någon gång stulit något. När ungdomarna sedan kallas till förhör har det hänt att det är polisen som blir utskälld av barnets föräldrar, snarare än tvärtom.<sup>19</sup>

Samma attityd har spritt sig till skolan. Från att skolan och föräldrar har ställt krav på barnen, har föräldrarna och barn börjat ställa krav på skolan. Att ett barn stökar eller visar ett normbrytande beteende måste föräldrarna ta ansvar för. Idag finns det alltför många föräldrar som inte samarbetar med skola och socialtjänst, med följd att vuxenvärlden inte sätter ner foten när ett barn går över gränsen.

Föräldrarna har en skyldighet att lära sina barn rätt och fel och se till att de kommer mätta och i tid till skolan – förberedda för skoldagen. Det är föräldrarna som ska lära sina barn att följa de regler skolan har satt upp och uppföra sig på ett respektfullt sätt. En bra förälder gör det skolan säger. Skolan ska i sin tur erbjuda en trygg miljö där eleven kan lära sig.

12. **Inför en betalningsskyldighet.** Skyldigheten ska vara proportionerlig till den skada som orsakats, för föräldrar till barn som vandaliserar eller förstör skolans fysiska miljö.
13. **Föräldrar ska inte kunna stoppa utredningar.** Det bör förtydligas i skollagen att föräldrar inte ska kunna motsätta sig diagnosutredningar för barn med intellektuella funktionsnedsättningar eller åtgärder med anledning av det som skolans rektor förordar. Alla barn har rätt till en bra skolgång och barnets behov måste stå i centrum.

---

<sup>19</sup> Omni (2024): [Föräldrar skäller ut polis när deras barn snattar](#)



# Uppmuntra ansträngning

Ordning och reda handlar inte om att straffa elever, det handlar om att skapa den studiero som eleverna behöver för att kunna prestera och lära sig. Det är viktigt att skolan markerar mot icke önskvärt beteende, men också viktigt att den förmedlar goda värderingar som eleverna kan ha nytta av genom hela livet.

Skolan ska vara en möjliggörare – en plats där ansträngning värdesätts, där bildning ses som en väg till frihet och där varje elev möts med höga förväntningar.

Att anpassa sig efter skolans miljö, att anstränga sig och att lägga manken till ska belönas. De som presterar på en högre nivå ska få det stöd de behöver för att nå sin fulla potential.

14. **Låt universitet bedriva spetsutbildningar.** Idag kan kommunala huvudmän och friskolor bedriva spetsutbildningar. Vi vill införa en ny typ av spetsutbildning som anordnas av universitet efter brittisk modell. Kommuner bör bli skyldiga att undersöka intresset för spetsutbildningar i syfte att starta fler.

## Sammanfattning

Svensk skola har idag betydande utmaningar med tryggheten och studieron. För alldeles för många lärare och elever i skolans värld präglas vardagen av hot och våld. Lärare bemöts med respektlöshet och i många fall till och med brottsligt beteende som aldrig hade accepterats på någon annan arbetsplats. Det ska vara tydligt att det är de vuxna på skolan, lärare och rektorer, som bestämmer över undervisningen, inte barnen.

Skolsystemet, med marknadstänk och ett överdrivet starkt rättighetsperspektiv och individfokus, har skapat den situation vi befinner oss i. Distraktioner och en okritisk inkluderingsnorm, i kombination med för stora klasser, har lämnat lärarna med en helt omöjlig uppgift. Elever som egentligen skulle utvecklas bäst i en hjälpklass eller i en särskild undervisningsgrupp får sitt stöd för sent och hålls kvar i det stora klassrummet. Den alltför långtgående inkluderingen leder på sikt till exkludering när eleverna inte får de kunskaper och det stöd som de har rätt till, och är en stor bidragande orsak till att klassrummen är så stökiga. Elever som orsakar betydande och återkommande ordningsstörningar i klassen måste kunna flyttas bort från sammanhang där de stör andra elever.

Det är inte i första hand föräldrar som ska ställa krav på skolan – utan skolan som ska ställa krav på föräldrar. En bra förälder gör det skolan säger. Föräldrarna har en skyldighet att lära sina barn rätt och fel, se till att de kommer mätta och i tid till skolan redo att lära sig. Det är föräldrarna som ska lära sina barn att följa de ordningsregler skolan har satt upp och uppföra sig på ett respektfullt sätt. Skolan ska i sin tur erbjuda en trygg miljö där eleven kan lära sig



Men skolan är också en viktig samlade och fostrande institution. Det är inte vilken verksamhet som helst, utan det är här grunden läggs för ett liv i egenmakt och frihet. Förskolan har en avgörande roll för att tidigt kunna jämna ut förutsättningar mellan barn och lägga grunden för en bra skolgång. När skolan fungerar får alla barn chansen att påverka sina egna liv, bli goda medborgare och medmänniskor. Hela samhället måste bli bättre på att markera mot normbrytande beteende och att förmedla goda värderingar som ansträngning, bildning och respekt. Det liberala samhället förutsätter att individer tar eget ansvar och att de ska få möjligheterna att göra just det. Att ställa krav är att visa omtanke om elevens bästa: "Bildad dig, bete dig och bry dig."

